

Rups van *Chrysodeixis chalcites* (Esper) schadelijk in een kas (Lep., Noctuidae)

door

B. J. LEMPKE

Instituut voor Taxonomische Zoölogie (Zoölogisch Museum), Amsterdam

ABSTRACT. — Caterpillars of *Chrysodeixis chalcites* (Esper) injurious in a greenhouse. — In 1976 the moth was met with for the first time in the Netherlands. Three specimens were caught, but the species also managed to penetrate into a greenhouse, where the progeny caused considerable damage to cucumber plants.

In het trekverslag over 1976 vermeldde ik twee exemplaren van *Chrysodeixis chalcites* van Melissant en Noordwijkerhout, de eerste die ooit in Nederland gevangen waren. Later deelde de heer Th. Blokland me mee, dat nog een derde in juni van dat jaar gevangen was te Berkel-Enschot door de heer C. de Veld. Er moet echter minstens nog een vierde geweest zijn, een ♀, dat ongezien een van de kassen van de tuinder H. Pastoor, eveneens van die plaats, was binnen gevlogen. Daar had de vlinder eieren gelegd op de komkommerplanten, die in de kas geteeld werden. In het gunstige microklimaat van de kas ontwikkelde haar nakomelingschap zich biezonder voorspoedig, met gevolg dat de rupsen tenslotte aanzienlijke schade toebrachten. Bij zijn pogingen om raad te krijgen hoe de plaag het best te bestrijden was, kwam de tuinder terecht bij het Instituut voor Oecologisch Onderzoek te Arnhem.

Daar men in de eerste plaats wilde weten om welke soort het ging, werd om toezending van materiaal gevraagd. Dit werd echter niet stevig genoeg verpakt met gevolg, dat uit de gezonden poppen slechts één vlinder gekweekt kon worden. Deze werd mij toen door de heer K. Alders ter determinatie toegestuurd. Ik heb daarna zelf ook telefonisch contact gehad met de heer Pastoor, die mij toen eveneens enkele poppen toestuurde. Onderweg werden ze echter gekneusd en leverden dus niets op.

De plaag werd tenslotte toch op de gebruikelijke manier tot staan gebracht door een bespuiting toe te passen, hoewel de tuinder daar geen voorstander van is. Dit was dan ook de reden, waarom eerst naar andere middelen gezocht werd. De heer Pastoor heeft de soort nog enige tijd buiten de kas doorgekweekt om de biologie te leren kennen. Van deze nakweek ontving ik nog eens twee poppen, waarvan één reeds de volgende dag de vlinder leverde. Zo heeft het Instituut te Amsterdam nu in elk geval een fraai exemplaar van de soort, die zijn genusnaam *Chrysodeixis* („de goudglanzende”) waardig is.

Intussen heeft deze geschiedenis nog een staartje. De heer De Veld heeft namelijk het jaar daarop, dus in 1977, tussen 17 augustus en 13 september niet minder dan 13 exemplaren van *chalcites* 's avonds op zijn *Buddleja* gevangen! Uit een telefoongesprek, dat ik dezer dagen weer met de heer Pastoor had, blijkt heel zeker, dat deze niet van hem afkomstig geweest kunnen zijn, daar toen al lang geen rups meer in zijn kas te vinden was. Maar dat we met een nieuwe invasie uit het Mediterrane gebied te doen hadden, komt me ook onwaarschijnlijk voor. De weersomstandigheden van 1977 waren niet te vergelijken met die van 1976, en dan zo een aantal exemplaren op exact dezelfde plaats (en alleen daar), dat alles wijst op een andere oorzaak. Er moeten in Berkel-Enschot meer haarden geweest zijn, mogelijk afkomstig van vlinders die door de geopen-de dakramen van de kas van de heer Pastoor ontsnapt waren, maar ook dat hoeft niet het geval geweest te zijn. In elk geval is het wel duidelijk, dacht ik, dat de 13 exemplaren van 1977 geen nieuwe migranten geweest kunnen zijn. Hetzelfde is vermoedelijk ook het geval met een exemplaar, dat de heer M. Melchior 31 oktober 1977 te Beusichem op licht ving. De afstand tussen de beide plaatsen is wel vrij groot, maar voor een vlinder die van het Mediterrane gebied naar Nederland kan vliegen, betekent dat niets. De exemplaren van 1977 die ik gezien heb, hadden alle dezelfde donkere kleur als de vlinder, die in 1976 te Noordwijkerhout gevangen werd, wat er duidelijk op wijst, dat ze zich in het koele klimaat van onze omgeving ontwikkeld hadden.

In het trekverslag heb ik al iets meegedeeld over de verspreiding van *C. chalcites*. Daaraan kan

Chrysodeixis chalcites (Esper), ♂, 30.IV.1977, ex larva, $\times 2$. Foto J. Huisenga.

nog toegevoegd worden, dat Dufay in zijn nieuwe naamlijst van de Franse (Macro-) Lepidoptera (1975) bij deze soort aangeeft: tropisch, subtropisch, vooral Afrika. De door Lhomme (1923-1935) voor midden Frankrijk vermelde vangsten zullen daarom zeer waarschijnlijk ook al betrekking hebben op migranten. Deze somt tevens een hele rij voedselplanten op. De rups zal dan ook wel even polyfaag zijn als die van *Autographa gamma* (Linnaeus).

Tenslotte dank ik de heren K. Alders, Th. Blokland en H. Pastoor voor hun inlichtingen en de heer J. Huisenga voor de hierbij gereproduceerde foto van het exemplaar in de Amsterdamse collectie.

LITERATUUR

- Dufay, C., 1975. Mise à jour de la liste des Lépidoptères de France et de Belgique. — *Entomops* 3 (37): 134-188.
- Lempke, B. J., 1978. Trekvlinders in 1976. — *Ent. Ber., Amst.* 38: 17-24.
- Lhomme, L., 1923-1935. *Catalogue des Lépidoptères de France et de Belgique*, vol. 1 (Macrolépidoptères): 1-800. Private ed. ([1927-1929] : 317, [1933-1934] : 736). Le Carriol par Douelle (Lot).

Plantage Middenlaan 64, 1018 DH Amsterdam.

PARALIPSA (APHOMIA) GULARIS (ZELLER) (LEP., PYRALIDAE), Naar aanleiding van de mededeling door Kuchlein (*Ent. Ber.; Amst.* 38: 1-2, 1978) over het voorkomen van *Paralipsa gularis* kunnen wij de volgende aanvulling geven.

Sinds 1964 hebben wij ongeveer 1700 schaderapporten aan belanghebbenden uitgebracht over het voorkomen van insecten in ingevoerde doorgaans tropische en subtropische produkten van allerlei aard en herkomst. In slechts 5 gevallen (1969 2 $\times$, 1971, 1977 2 $\times$.) betrof het hier een besmetting door *Paralipsa gularis*. Deze hadden allen betrekking op ingevoerde hazelnoten uit Turkije (Zwarte-zeekust). Er worden in Nederland vrij veel hazelnoten ingevoerd die dikwijls besmet zijn met *Cadra cautella* (Hübner) en *Plodia interpunctella* (Hübner) (Pyralidae, Phycitinae). Hoewel aangenomen moet worden dat *Paralipsa* vaker Nederland ingevoerd wordt dan door ons kon worden vastgesteld, blijkt uit bovenstaande dat *Paralipsa* een voorraadsinsekt is dat betrekkelijk zeldzaam op ingevoerde produkten voorkomt. De kans op populatie-ontwikkeling in Nederlandse pakhuizen en fabrieken is gering, omdat de hazelnoten na aankomst meestal onmiddellijk gegast worden.

G. G. M. Schulten & F. A. Roorda, Koninklijk Instituut voor de Tropen, Amsterdam.